

ХУДУДЛАРНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ ВА ЕЧИМЛАРИ

Саримов Шахбозали Соатали ўғли

Тошкент давлат иқтисодиёт университети
Давлат молиясини бошқариш йўналиши магистранти

Бугунги кунда республикамизда иқтисодий ислохотларни амалга ошириш ижтимоий-иқтисодий сиёсатнинг устувор вазифаларидан бири - бу ишлаб чиқариш корхоналарининг рақобатбардошлигини ошириш, ташқи ва ички бозорлар учун сифатли, рақобатбардош маҳсулотларни истеъмолчиларга ўз вақтида етказиб бериш ва сотишда замонавий савдо хизматларини ташкил қилиш ҳамда ушбу хизмат имкониятларидан самарали фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади.

Ўзбекистонни ривожлантириш ҳаракатлар стратегиясининг бешта устувор йўналишларидан бири “Иқтисодиётни янада ривожлантириш ва либераллаш-тиришга йўналтирилган макроиқтисодий барқарорликни мустаҳкамлаш ва юқори иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш, миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини ошириш, қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш ва жадал ривожлантириш, иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш бўйича институционал ва таркибий ислохотларни давом эттириш, хусусий мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш ва унинг устувор мавқеини янада кучайтириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик рағбатлантириш, ҳудудлар, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ҳолда ижтимоий-иқтисодий тараққий эттириш, инвестициявий муҳитни яхшилаш орқали мамлакатимиз иқтисодиёти тармоқлари ва ҳудудларига хорижий сармояларни фаол жалб этиш” [2].

Ижтимоий-иқтисодий ривожланиш кўп ўлчамли жараён бўлиб, уни битта кўрсаткич билан тўлиқ баҳолаш мумкин эмас. Бироқ, бир қатор кўрсаткичлар алоҳида таҳлил қилинган ҳолда, ҳақиқатнинг интеграциялашган ва яққол ифодасини бермайди. Бу эса турли ривожланиш кўрсаткичларининг оптимал бирикмасига асосланган ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг композицион индексини куришни талаб қилади.

Маълумки, минтақалар табиий - иқтисодий салоҳиятининг таркибий қисмига минерал хом-ашё, ер ва сув ресурслари, аҳоли ва меҳнат ресурслари, асосий ишлаб чиқариш фондлари, айланма ишлаб чиқариш ресурслари ва аҳолининг шахсий мулки киради. Бу ресурслари миқдори ва улардан фойдаланиш даражаси бўйича минтақа ва ҳудудлар бир-биридан кескин фарқ қилади.

Ёқилғи-энергетика ва минерал хом ашё ресурсларининг саноат аҳамиятига эга бўлган қисмининг қиймати бўйича минтақалар орасида Қашқадарё, Тошкент, Навоий, Бухоро вилоятлари ажралиб туради. Энг кам салоҳиятга эга бўлган ҳудудлар қаторига Сирдарё, Хоразм, Андижон, Наманган, Фарғона вилоятлари киради. Уларнинг хом ашё базаси асосан маҳаллий аҳамиятга эга бўлган кичик нефт газ ва қурилиш материаллари конларидан иборатдир.

Химия саноати хом ашёсининг қиймати бўйича мамлакатда Қашқадарё вилояти (77%) ва Қорақалпоғистон Республикаси (11%) юқори ўринни эгаллайди. Биринчисида калий ва ош тузи, иккинчисида эса сульфат ва ош тузи кенг тарқалган. Лекин хом ашёни ҳозирги пайтда қазиб олиш жиҳатига кўра республикада Қорақалпоғистон Республикаси асосий ўринни эгаллайди. Бу вилоятда Хўжакон қонида ош ва техник тузлар қазиб олинади. Навоий вилоятида мамлакатда текширилган фосфорит захираларининг ҳаммаси жойлашган. Нометалл қазилмалар асосан Тошкент (каолин, плавик шпати), Навоий (дала шпати, кварц куми) вилоятлари ва Қорақалпоғистонда (талк) жойлашган. Тошкент ва Навоий вилоятларида цемент ресурслари жойлашган. Пардозловчи плиталарни ишлаб чиқариш учун керак бўладиган мрамар ва гранит тошлари захираларига Самарқанд, Навоий, Бухоро, Қашқадарё, Жиззах вилоятлари ва Қорақалпоғистон Республикаси бой ҳисобланади.

Аҳоли ва меҳнат ресурслари барча ҳудудларнинг иқтисодий салоҳиятини белгиловчи асосий кўрсаткич ҳисобланади. Мамлакат меҳнат ресурсларининг умумий сонидан Тошкент шаҳри (12%), Фарғона вилояти (10,8%), Самарқанд вилояти (10,2%) Тошкент вилояти (8,9%). Бу жиҳатдан Сирдарё, Навоий ва Жиззах вилоятларининг салмоғи анча кам.

Минтақаларда мавжуд хом ашё ресурсларидан оқилона фойдаланиш ва ҳудудий номутаносибликларга барҳам бериш керак. Саноат ривожланишини тартибга солишнинг иқтисодий дастақларидан устун даражада

фойдаланиш саноат корхоналари эркинлигини таъминлашга, Давлат инвестиция дастурида кўзда тутилган йирик инвестиция лойиҳаларини амалга оширишга, ҳудудларда иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш ҳамда тадбиркорлик шакллари ривожланишига кенг йўл очиб беради, ҳудудий тузилмаларда саноатнинг тармоқ тузилишини яхшилаш ҳамда соҳа ишлаб чиқаришини ҳудудий ташкил этишнинг илғор шаклларини жадал ривожлантириш имкониятини яратади. Саноат ривожланишини таъминлашда иқтисодий механизмлардан самарали фойдаланиш минтақалар микёсида саноат ишлаб чиқарувчилари учун қулай макроиқтисодий муҳит шаклланишига олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар

- [1] Ўзбекистон Республикаси президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. “Халқ сўзи” газетаси №19 (7521), 2020 йил 25 январь.
- [2] Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони.
- [3] Холбекова ФР. Минтақалар иқтисодий ўсишини таъминлашга таъсир этувчи омиллар таҳлили. “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. № 3, may-iyun, 2020 yil